

EURIG2017:

Щорічна конференція та семінар Європейської групи RDA

Європейська група RDA, повна назва якої European RDA Interest Group (скорочено EURIG), була створена з метою професійного спілкування бібліотекарів (зазвичай це фахівці національних бібліотек), які працюють з новим міжнародним стандартом каталогізації «Resource Description and Access» («Опис та доступ до ресурсу»). Група активно взаємодіє впродовж року, обмінюючись інформацією, централізовано вирішуючи усі назрілі питання з Керівним комітетом RDA (RDA Steering Committee). Виконавчий комітет EURIG опікується поточними питаннями, у т. ч. і зустрічаючись протягом року на робочих нарадах. Остання – відбулася 1 вересня 2017 р. На ній, зокрема, йшлося про запуск EURIG Wiki для спілкування членів Групи. Окрім цього, Європейська група RDA щорічно збирається на конференцію та/чи семінар. Минулого року таке зібрання проводилося в Ризі, у Національній бібліотеці Латвії (див.: Стрішенець Н. В. Щорічний семінар Європейської групи RDA. Бібл. вісник. 2016. № 4. С. 45–52).

Цього року місцем зустрічі стала Флоренція – місто-музей, столиця італійського Відродження XIV – початку XVII ст. Організаторами виступили Флорентійський університет та відома італійська компанія Casalini Libri – провідний постачальник видань, у т. ч. періодичних та електронних, з Італії та країн Південної Європи до бібліотек і установ світу. Компанія здійснює і каталогізацію цих видань, які відповідно можуть бути придбані разом з е-бібліографічними описами. Casalini Libri працює з понад 3 тис. бібліотек та установ світу і з понад 5, 5 тис. видавців з 40 країн.

Програма цьогоорічної зустрічі EURIG була розрахована на три дні. Першого дня, 8 травня, відбувся відкритий семінар «RDA в Європі та Італії: реальність і виклики». 9 травня пройшла конференція «Розвиток RDA у напрямі пов'язаних даних» у розташованому поблизу Флоренції, старовинному містечку Ф'єзоле, заснованому за кілька віків до н. е. У другій половині дня учасників запросили на практичний семінар «RDA в дії», який відбувся у приміщенні компанії Casalini Libri у Ф'єзоле. Заняття проводилися у тематичних групах, учасники яких мінялися місцями, переходячи до інших груп. Таким чином, присутні змогли побувати на заняттях у всіх тематичних групах. А присвячені вони були таким темам: Класифікація Бібліотеки Конгресу в онлайн; Каталогізація електронних ресурсів; Управління Уніфікованим ідентифікатором ресурсів (URI). Робоча зустріч членів EURIG відбулася в останній день, 10 травня, на Віллі Торросса – родинній резиденції Казаліні у Ф'єзоле.

Слід зауважити, що керівник компанії Casalini Libri – Мішель Казаліні і його сестра Барбара Казаліні – спадкоємці засновника компанії Маріо Казаліні, були добрими геніями усіх заходів EURIG упродовж трьох днів. Саме вони 8 травня першими зустрічали учасників семінару у старовинному, прикрашеному мистецькими творами, приміщенні Флорентійського університету. Саме Мішель Казаліні разом з керівниками університету та Центральної національної бібліотеки Флоренції звернулися зі вступними вітальними промовами до учасників EURIG2017.

Семінар «RDA в Європі та Італії: реальність і виклики» організатори тематично поділили на кілька секцій, дві з яких «EURIG і управління RDA» та «Впровадження RDA у Європі» працювали у першій половині дня і дві: «Бібліотечна довідкова (еталонна) модель (LRM) і RDA» та «Переклад RDA: виклики і можливості» – у другій. Таким чином, напружена робота тривала весь день. Вів семінар **Мауро Геррینی** (Mauro Guerrini) – професор кафедри архівістики, бібліографії та бібліотечної справи / бібліотекознавства Флорентійського університету, один з авторів перекладу RDA італійською мовою.

У своєму виступі «Міжнародні правила: вимушений і потрібний вибір» М. Геррینی звернувся до історичної ретроспективи, основних віх розвитку міжнародних правил каталогізації, починаючи з «Положення про міжнародні принципи каталогізації» (1961), більше відомого як Паризькі принципи. Саме вони були покладені в основу більшості стандартів каталогізації у різних країнах світу. Розроблення і схвалення Паризьких принципів зумовлювалися потребою виконання цілей Універсального бібліографічного контролю (UBC) і універсальної доступності публікацій. Стандартизація процесів, пов'язаних з бібліографічними даними у е-середовищі, яке постійно розвивається, продовжує бути проблемою, як і у 1961 р., зазначив доповідач. Стає очевидною практична і економічна неминучість ухвалення спільних стандартів на міжнародному рівні. При цьому одним з найбільших викликів може стати культурна різноманітність.

Професор зауважив, що кінцевою метою каталогізації є інтереси користувачів, тому важливо надати бібліографічну і авторитетну інформацію, яка відповідала б їхнім потребам, була представлена у зрозумілій формі, зрозумілою їм мовою. Оскільки RDA – міжнародні правила каталогізації – досить гнучкі, вони можуть враховувати потреби локальних користувачів. Доповідач навів приклад спільного проекту (реалізується з 2011 р.), який об'єднує три німецькомовні країни (ФРН, Австрію і Швейцарію). Німецькі бібліоте-

карі погодилися впроваджувати міжнародний стандарт, не поступаючись своїми тривалими, зі значними здобутками, каталожними традиціями. Вони стали активним партнерами Керівного комітету RDA, з місцем у Комітеті.

Першу секцію семінару «EURIG і управління RDA» відкрив голова Керівного комітету RDA **Гордон Дансайер** (Gordon Dunsire) виступом «Управління та стратегія RDA», підготовленим на основі презентації С. Берні-Едвардса (S. Berney-Edwards) – голови Ради RDA. Доповідач окреслив модель управління стандартом «Опис та доступ до ресурсу» на чолі з Радою RDA, яка керує роботою Керівного комітету RDA та робочими групами RDA. Якраз Керівний комітет, який очолює Г. Дансайер, разом з керівниками Робочих груп відповідають за розвиток та підтримання міжнародного стандарту.

Алан Данскін (Alan Danskin), співробітник Британської бібліотеки, очільник EURIG упродовж останніх років ознайомив присутніх з діяльністю EURIG за 2016–2017 рр. Він чітко виокремив завдання Європейської групи RDA, а саме: розвиток спільних професійних інтересів користувачів RDA у Європі, у т. ч. потенційних; забезпечення дискусійного майданчика для нинішніх і перспективних користувачів RDA; заохочення і розвиток співпраці, спілкування та обміну досвідом між нинішніми й перспективними користувачами стандарту з метою впровадження RDA у Європі; поширення інформації й координація розвитку RDA відповідно до потреб європейських бібліотек та читачів спільно з Керівним комітетом RDA; заохочення й сприяння перекладу RDA на європейські мови шляхом обміну досвідом.

Голова EURIG відзначив, що нині до Європейської групи RDA входить 42 члени з 26 країн. Упродовж 2016–2017 рр. до неї приєдналися чотири нових члени: Британський інститут бібліотечно-інформаційних фахівців (CILIP), Литовська електронна наукова бібліотека (eLABa), Національні бібліотеки Естонії та Ізраїлю. Доповідач навів календар упровадження RDA у Європі в окреслений період. Деякі країни називають точну дату переходу на новий стандарт, наприклад, Ісландія – з 20 травня 2016 р., Данія – з 1 січня 2018 р., Національна бібліотека Іспанії – з 1 січня 2019 р. Інші вказують рік переходу: Латвія – 2016-й, Словаччина – 2017 р. Норвезька національна бібліотека зараз здійснює переклад стандарту норвезькою мовою.

Регіональний представник від Європи у Керівному комітеті RDA **Рената Беренс** (Renate Behrens) представила звіт, у якому, насамперед, означила свої основні завдання. Серед них: забезпечення комунікації, експертизи та експертів, розвиток організаційної структури, аналіз потреб європейських бібліотек та винесення їх на міжнародний рівень. Бути регіональним представником, на переконання доповідачки, означає швидке ухвалення ним рішень, координацію своїх дій зі співтовариством, значне навантаження, яке виконується поряд з

основною роботою, але приносить велике задоволення, оскільки йдеться про роботу з різними людьми.

Дослідниця окреслила проблеми, над якими слід працювати надалі. Це, насамперед, багатомовність Європи й відповідно необхідність перекладу стандарту різними мовами, кожна з яких має свої особливості, адже, немає універсальних шляхів вирішення проблем, які виникають при перекладах. Крім того, слід враховувати гетерогенний культурний ландшафт, тобто різні традиції каталогізації, несхожу організаційну структуру бібліотек, послідовність робочих процесів у них тощо. Фахівець звернула увагу на врахування в RDA специфіки опрацювання спеціальних зібрань: стародруків, рукописів, образотворчих та архівних матеріалів.

Р. Беренс повідомила, що останній оновлений випуск RDA Toolkit був представлений на сайті у квітні 2017-го, а всі переклади мають бути оновлені до серпня 2017 р. Новий випуск RDA Toolkit планується на квітень 2018 р. Вона розповіла присутнім про проект 3R, який передбачає реструктуризацію і реконструкцію інструментарію RDA, про важливі кроки, зроблені у цьому напрямі, а також наголосила, що члени EURIG мають подавати свої ідеї, рекомендації, особливо щодо перекладів, тематики, які стосуються європейських бібліотек.

На завершення учасникам семінару було запропоновано подумати над тим, як краще поєднувати інтереси європейських бібліотек, як ефективніше вибудовувати європейську спільноту RDA? Чи слід мати більше членів від європейських країн у Керівному комітеті RDA? Керівництво EURIG відкрите для будь-яких пропозицій і новацій. Доповідачка також поінформувала присутніх про підготовку до публікації Бібліотечної довідкової (еталонної) моделі (Library Reference Model, LRM), розробленої ІФЛА, та про роботу Секції каталогізації ІФЛА.

Друга секція семінару – «Впровадження RDA у Європі» – відкрилася доповіддю керівника каталогізації компанії **Casalini Libri Джованні Алді** (Giovanni Aldi). Він проаналізував чотирирічну роботу компанії з новим стандартом. Casalini Libri провадить оригінальну каталогізацію для університетських бібліотек, і щотижня 25 її каталогізаторів вводять до каталогу приблизно 500 назв. Компанія працює з книгами з Італії, Іспанії, Франції, Португалії, Мальти та Греції. Каталогізувати видання почали ще у 1960-х рр. за допомогою Бібліотеки Конгресу, і вже у 1990-х здійснювали повну каталогізацію для значної кількості американських та канадських замовників. Загалом же з 2000-х рр. обсяги зросли, і бібліографічний опис здійснювався за різними правилами залежно від потреб тієї чи іншої бібліотеки, країни. Це, наприклад, італійські правила каталогізації REICAT (Regole italiane di catalogazione) 2009 р., що прийшли на зміну RICA (Regole italiane di catalogazione per autore – діяли з 1979 р.); або AACR – Англо-американські правила каталогізації.

Доповідач зазначив, що появу RDA у компанії сприй-

няли з інтересом і ентузіазмом. Ще 2011 р., тобто до впровадження стандарту в практику роботи провідних бібліотек світу, фахівець бібліотеки Нью-Йоркського університету провів одномісячне навчання співробітників компанії, а у березні 2013-го вони мали триденний практикум від відомого фахівця Бібліотеки Конгресу – Барбари Тіллетт. Тому створення авторитетних файлів за RDA розпочалося вже у квітні 2013 р. Це були файли осіб, установ та організацій, географічних назв, уніфікованих назв видань. З березня 2015 р. усі книги, які Casalini Libri постачала разом з бібліографічними описами до Сполучених Штатів, опрацьовувалися за RDA.

Окрім упровадження та використання RDA компанія бере участь і у його розвитку. Casalini Libri стала членом Програми кооперованої каталогізації Бібліотеки Конгресу (Program for Cooperative Cataloguing, PCC), вона надає записи до авторитетних файлів імен за американською програмою NACO (Name Authority Cooperative Program) та авторитетного файла предметних рубрик – SACO (Subject Authority Cooperative Program). Усі пропозиції подаються до Бібліотеки Конгресу. Важливо, що фахівці компанії брали участь і у перекладі RDA італійською мовою.

Серед проблемних Дж. Алді виокремив питання навігації у RDA Toolkit, формування точок доступу в аналітичному описі. У планах каталогізаторів Casalini Libri – новий проект з провідними американськими бібліотеками щодо доповнення бібліографічних записів визначниками для авторів, творів, предметних рубрик, географічних назв і видавців.

В останні роки до EURIG приєдналася Туреччина. Учасник семінару саме від цієї країни – **Толга Чакмак** (Tolga Cakmak), викладач кафедри інформаційного менеджменту Хаджетепського університету оприлюднив доповідь «Перехід на RDA у Туреччині: перспективи та досвід бібліотек». Він проаналізував готовність турецьких бібліотек до впровадження нового стандарту, вказав на існуючі проблеми. Серед них: бібліотеки розпочали впровадження нових правил незалежно одна від одної; недопрацьованими залишаються національні авторитетні файли. Водночас, починаючи з 2012 р., у бібліотеках країни постійно організуються практичні та наукові семінари, присвячені RDA. Турецькі фахівці опублікували цілу низку матеріалів з питань нового стандарту у національних та зарубіжних бібліотекознавчих журналах. Турецькою мовою перекладено буклет про RDA. Фахівцями розробляється єдина методологія переходу на новий стандарт, яка має на меті описати існуючий досвід переходу турецьких бібліотек на RDA, сильні та слабкі сторони, можливості й ускладнення, що можуть виникнути впродовж перехідного періоду. Для цього вивчається досвід, зібрано дані від десяти бібліотек, які вже використовують RDA. Розроблено спеціальну структуровану форму інтерв'ю, яке проводилося з каталогізаторами та людьми, котрі ухвалюють рішення. Дані збиралися у жовтні – листопаді

2016 р. Паралельно вивчалися веб-сторінки та інтегровані бібліотечні системи бібліотек.

Серед бібліотек, що впровадили RDA, сім знаходиться у Стамбулі, по одній – в Ізмірі, Іспарті та Анкарі. За результатами обстеження, найпоширенішою інтегрованою бібліотечною системою виявилася SirsiDynix (розробка Північно-Західного університету США, започаткована ще у 1960-х рр., з часу автоматизації карткових каталогів); на другому місці Millenium. Використовується також і Koha.

Доповідач торкнувся і мотивації впровадження RDA бібліотеками. Дослідження показало, що основними причинами переходу на новий стандарт 70 % опитаних назвали потребу пристосування до нових розробок та стандартів галузі; 60 % – вважають, що новий стандарт дає змогу покращити доступ до інформаційних ресурсів; 50 % – створити більш деталізовані й чіткі каталожні записи; 20 % – привабливе можливість обміну каталожними записами та їх запозичення; 10 % – вирішувати проблеми, що постають у процесі опису ресурсів.

Т. Чакмак зазначив, що дослідження дало змогу виявити проблеми, які виникають під час перехідного періоду. Це, зокрема, переклад і тлумачення положень стандарту; недостатня взаємодія бібліотек; обмежені можливості автоматизованих систем бібліотек; відмінності у визначенні головного джерела опису у турецьких виданнях; відсутність загальнодержавної політики переходу. Серед проблем, які потребують вирішення, були названі також: потреба конвертації старих записів, створених за Англо-американськими правилами каталогізації; ведення авторитетних файлів відповідно до вимог нового стандарту; необхідність змін у системі управління; опір бібліотекарів змінам, навантаження на каталогізаторів, яке щодня зростає.

Вивчення пропозицій щодо стратегії поводження зі старими записами виявило таке: частина фахівців вважає, що старі записи слід зберігати в AACR, а RDA використовувати лише для опису нових ресурсів, плануючи оновити записи, створені в AACR тоді, коли технічна інфраструктура буде спроможною до цього. Пропонувалося також модернізувати авторитетні файли згідно з Функціональними вимогами до авторитетних записів (FRAD), а новий стандарт вивчати шляхом аналізу успішного практичного досвіду, документів Бібліотеки Конгресу, перегляду навчальних відео, участі у заходах, пов'язаних з RDA.

Підбиваючи підсумки, Т. Чакмак зазначив: загалом менше 10 % університетських бібліотек використовують RDA у каталогізаційному процесі. Водночас бібліотеки, які його впровадили, вбачають у ньому не лише стандарт, а й інструмент зв'язку, автоматизованої взаємодії, можливість бути побаченими. Причиною, яка ускладнює процес переходу турецьких бібліотек на RDA, є неготовність до цієї новачки національних авторитетних файлів. Існує також потреба у перегляді технічної інфраструктури бібліотек, особливо інтегрованих бібліотечних систем, що використовуються на

місяцях. Дедалі нагальнішою стає і підготовка турецького перекладу нового стандарту та рекомендацій щодо його використання.

З повідомленнями про впровадження RDA на семінарі виступила ціла низка італійських бібліотекарів. Серед них **Паола Маноні** (Paola Manoni), співробітниця однієї з найстаріших і найдивовижніших книгозбірень Європи – Ватиканської бібліотеки. Вона розповіла про особливості впровадження RDA у Бібліотеці, про навчання й тестування, які передували цьому, про гармонізацію RDA з правилами, що діють у Бібліотеці стосовно імен та назв видань. Останні тут мають свої особливості, що склалися віками, наприклад, імена Пап та католицького духовенства. Окрім традиційних відділів: рукописного та друкованих книг, у Ватиканській бібліотеці є окремий нумізматичний відділ. Відповідно створено онлайнві каталоги не лише рукописів, друкованих книг, архівів, інкунабул, графічних матеріалів та об'єктів мистецтва, але й монет і медалей. Існує також генеральний каталог.

Оскільки фахівці Ватиканської бібліотеки брали участь у перекладі RDA італійською мовою, П. Маноні нагадала й про цей великий проект. Для його реалізації Генеральний директорат у справах бібліотек, культурних інституцій та авторського права Італії утворив Координаційний комітет для перекладу RDA та доручив Центральному інституту зведеного каталогу італійських бібліотек (ICCU) створити Технічну робочу групу, завданням якої і став переклад RDA. Комітет керував роботою з перекладу й виконував функцію зв'язку з Керівним комітетом RDA, підтримуючи таким чином діалог між італійськими бібліотеками та міжнародним каталогізаційним співтовариством. До складу Технічної робочої групи увійшли представники різних бібліотек, університетів та каталогізаційних агенцій.

Доповідачка зазначила, що при тестуванні, яке передувало впровадженню нових правил, визначалося як їх слід інтерпретувати для різних бібліотечних матеріалів, як вони узгоджуються з чинними у Ватиканській бібліотеці правилами, особливо стосовно імен і назв, які використовуються як авторитетні точки доступу для релігійних організацій, адміністративних органів Католицької церкви, таких як релігійні провінції, єпархії, синоди; для імен Пап, святих, назв літургійних творів, Біблії та її частин. Було вирішено зробити винятки для вживання латини. Наприклад, *Papà* (2013– : *Franciscus*) замість: *Catholic Church. Pope* (2013– : *Francis*). Нині, зазначила П. Маноні, Ватиканська бібліотека працює над втіленням у життя нових ініціатив: привести каталог у відповідність з Функціональними вимогами до бібліографічних записів, активніше упроваджувати пов'язані дані.

Італійський фахівець **Стефано Барджіоні** (Stefano Bargioni) з Папського університету Святого Хреста виголосив доповідь «Упровадження RDA в мережі URBE». URBE – це Об'єднання теологічних бібліотек (*Unione Romana Biblioteche Ecclesiastiche*), до якого

входять книгозбірні семи університетів, 10 інститутів (наприклад, Папський біблійний інститут) і один центр. Загалом це близько 4, 5 млн монографій та десятки тисяч періодичних видань. Ця мережа бібліотек також вирішила перейти на RDA, щоб дотримуватися рекомендацій ІФЛА, збагатити цінною інформацією каталоги відповідно до нового стандарту і відкрити для себе нові можливості співпраці як у мережі, так і поза нею. Для цього ще у червні 2014 р. пройшли перші навчання роботі з новим стандартом. Це був триденний курс М. Геррїні і Т. Поссемато. Два практичні курси для каталогізаторів провела і П. Маноні. До речі, серед інтегрованих бібліотечних систем, що використовуються в мережі URBE, окрім *Aleph* і *Libero*, доповідачем була названа і *Koha*, над перекладом якої нині працюють в Україні.

Маргарет Д'Амброзіо (Margaret D'Ambrosio) з Флорентійського університету у доповіді «IRIS консорціум і RDA» розповіла про консорціум мистецьких бібліотек, загальна кількість бібліографічних записів у зведеному каталозі якого сягає 356 тис. Крім того, 143 тис. авторитетних записів, з них близько 6 тис. створено вже за RDA. Мови каталогізації – англійська та італійська. Джерелом запозичення записів за RDA є одна з основних бібліотек Консорціуму – Бібліотека ім. Б. Беренсона (*Biblioteca Berenson*) Центру досліджень італійського Відродження Гарвардського університету (*Harvard University Center for Italian Renaissance Studies*) та Бібліотека Конгресу через протокол Z39.50. Як зауважила доповідачка, впровадження RDA сприяло тому, що каталогізатори повністю відмовилися від використання скорочень, у т. ч. й латинською мовою (s. l., s. n.), що сприяє ясності викладу, усуненню двозначності. З метою збагачення бібліографічних записів до них почали додавати також зміст видань, відомості про авторське право.

На секції семінару під назвою «Бібліотечна довідкова (еталонна) модель і RDA» з доповіддю «Вирівнювання RDA з Бібліотечною довідковою (еталонною) моделлю (LRM)» виступив голова Керівного комітету RDA **Г. Дансайєр**. Як відомо, Функціональні вимоги до бібліографічних записів (*Functional Requirements for Bibliographic Records, FRBR*), які лягли в основу RDA, були схвалені Постійним комітетом Секції ІФЛА з каталогізації ще у 1997 р., а опубліковані наступного, 1998-го. З того часу так зване «сімейство» концептуальних моделей FR збільшилося і нині включає три окремі моделі для конкретних аспектів бібліографічного універсу. Окрім згаданих Функціональних вимог до бібліографічних записів, воно включає в себе також Функціональні вимоги до авторитетних даних (*Functional Requirements for Authority Data, FRAD*) та Функціональні вимоги до авторитетних записів предметних рубрик (*Requirements for Subject Authority Data, FRAD*).

Усі три моделі готувалися незалежно впродовж років різними робочими групами. Якщо Функціональні ви-

моги до бібліографічних записів остаточно схвалили у 1997 р., то FRAD (готувала Робоча група ІФЛА з функціональних вимог до авторитетних записів, заснована у 1999 р.) затвердили лише у березні 2009-го. Робочу групу ІФЛА щодо Функціональних вимог до авторитетних записів предметних рубрик було створено 2005 р., а її звіт затверджено у червні 2010-го. Тому постало завдання консолідації усіх трьох документів.

У своєму виступі Г. Дансайер наголосив, що узгодження усіх трьох моделей: FRBR, FRAD і FRSAD було не просто редакційним процесом. Оскільки вони істотно відрізнялися і масштабом, і викладом, і рішеннями, ухваленими щодо певних загальних питань, потрібно було: забезпечити внутрішню послідовність концепції, яка лежала б в основі моделі; поглянути з точки зору нових напрацювань та досвіду роботи на всі моделі і включити те нове, що з'явилося з часу їх оприлюднення.

Таким чином, вдалося розробити єдину, спрощену та логічно узгоджену Бібліотечну еталонну (довідкову) модель (Library Reference Model, LRM), яка охоплює всі аспекти бібліографічних даних, і водночас привносить сучасні методи моделювання. Розроблена вона в рамках моделі «сутність-зв'язок» для використання в середовищі пов'язаних даних. Останнє, наголосив доповідач, дуже важливо, оскільки сучасні бібліографічні дані бібліотек, інших закладів культурної спадщини розглядаються як єдиний, пов'язаний між собою різними зв'язками бібліографічний універс.

Г. Дансайер окреслив методологічні підходи до узгодження нового стандарту з LRM, зокрема, LRM з сутностями RDA. Він акцентував увагу на новому понятті, яке в даній моделі використовується латинською мовою і має назву «Res», відповідно англійською «thing», а українською «рiч». Саме «рiч» є у моделі вершиною і включає як матеріальні, так і фізичні речі і поняття. «Рiч» – найвищий клас (надклас) для усіх інших сутностей. Надкласом стосовно персонального і колективного автора у моделі є «агент» (agent). На завершення Г. Дансайер розглянув структуру і зв'язки кожної сутності.

Представник Американської бібліотечної асоціації **Джеймс Хеннеллі** (James Hennelly) розповів про перебудову сайту RDA. Toolkit, його подальший розвиток і удосконалення.

На засіданні секції «Переклад RDA: виклики і можливості» досвідом роботи над італійським перекладом стандарту поділилися директор Центрального інституту зведеного каталогу італійських бібліотек і бібліографічної інформації (ICCU) **Симонетта Бутто** (Simonetta Butto), викладачі бібліотечно-інформаційних дисциплін Карло Б'янчіні (Carlo Bianchini) з Павійського і, вже згадуваний нами, Мауро Геррینی з Флорентійського університетів.

З доповіді **С. Бутто** «Звіт про переклад RDA італійською мовою» стало відомо, що група з перекладу продовжує працювати навіть після його публікації. І це

цілком закономірно, адже стандарт постійно змінюється, а отже вимагає відстеження та уточнень перекладу. Пошуку термінів для відтворення нових понять присвятили свою доповідь **К. Б'янчіні** і **М. Геррینی** «Нові терміни для нових понять: міркування про італійський переклад RDA». Фахівці повідомили, що вони, працюючи над перекладом стандарту, обсяг якого становить понад тисячу сторінок і містить багато нових термінів і понять, означили для себе кілька правил. Насамперед це послідовність при перекладі формулювань, ідіоматичних виразів, дієслівних та інших стандартних фраз. Університетські викладачі також виокремили для себе основні проблеми і обміркували способи їх вирішення. Наприклад, проблемою, на яку часто вказують перекладачі, й не лише італійські, є зміни, яких постійно зазнає текст стандарту. Щойно перекладені положення можуть виявитися застарілими вже на час публікації перекладу. Було відзначено, що особливо копіткою стала робота з включення нових термінів і понять. Довелося використати три можливі підходи: термін вже існує у мові перекладу і ним можна скористатися; термін ґрунтується на традиції перекладу; термін добирається, ґрунтуючись на розумінні його значення у мові-джерелі. Зазначалося, що оскільки над перекладом працювало кілька фахівців, то важливо було забезпечити узгодженість їх роботи і послідовність використання термінології у процесі перекладу.

Вперше у зібранні EURIG взяла участь представниця Національної бібліотеки Ізраїлю – завіддiлу каталогізації видань на івриті **Ахави Коен** (Ahava Cohen). Її доповідь «Перекладач, зрадник: RDA на івриті як Септуагінта*» була сповнена біблійними ремінісценціями та несподіваними порівняннями. Спочатку А. Коен звернулася до історії перших перекладів Старого Заповіту давньогрецькою мовою, коли, за переказом, цар Птоломеї зібрав 72 тлумачів, розмістив їх у різних кімнатах, де кожен з них мав працювати над перекладом.

Потім вона розповіла про напрацювання в галузі фахового бібліотечно-інформаційного перекладу в країні. А. Коен повідомила, що в Академії іврити існує термінологічна база даних, куди входять також і бібліотечні терміни. 1976 р. завдяки зусиллям Академії у серії «Спеціалізовані словники» було надруковано «Словник бібліотечних термінів», який включає кілька мов (іврит-англійська-французька-німецька). Терміни у ньому розташовані у систематичному порядку: Бібліотекознавство-Загальні терміни; Типи бібліотек; Обладнання; Управління та комплектування і т. д.

Доповідачка наголосила, що ізраїльські фахівці, розглядаючи потребу перекладу RDA, насамперед намагалися з'ясувати: для кого призначений цей переклад? Адже, скажімо, в університетських бібліотеках всі володіють англійською мовою. Голова Каталогізаційного

* Давньогрецький переклад Старого Заповіту, виконаний у III—I ст. до н. е. в Александрії.

комітету Ізраїлю спробував організувати переклад групою, що складалася з 30 осіб, але робота виявилася не дуже успішною. Скоротили групу до п'яти осіб, і тоді справа почала рухатися. До складних випадків перекладу доповідачка віднесла відмінності граматики двох мов – англійської і іврити, відсутність деяких дієслів, різницю шрифтів тощо.

9 травня у живописному історичному містечку Ф'єзоле відбулася конференція «Розвиток RDA у напрямі пов'язаних даних». Відкрила її доповіддю «Значення RDA для процесів узгодження та перетворення даних при створенні якісних пов'язаних даних» **Тіціана Поссемато** (Tiziana Possemato), представниця компанії Casalini Libri. Вона коротко охарактеризувала шлях від Англо-американських правил каталогізації (AACR2) до RDA, семантичного вебу та пов'язаних даних, а також відображення у структурі RDA Toolkit понять ідентифікації та зв'язків. Увагу слухачів було зосереджено на чотирьох правилах створення пов'язаних даних Т. Бернерса-Лі – головного розробника Всесвітньої павутини, автора концепції семантичного вебу. Т. Поссемато також розповіла про BIBFRAME, документ, опублікований Бібліотекою Конгресу 21 листопада 2012 р., та про нові рівні співпраці між різними установами, насамперед, щодо авторитетного контролю, нові можливості збагачення бібліографічних даних, які були недоступні раніше. Наприклад, при створенні авторитетного запису на ім'я Антоніо Вівальді використовувалися такі джерела, як Wikidata, авторитетні файли імен Бібліотеки Конгресу та Національної бібліотеки Франції, VIAF – Міжнародний авторитетний файл.

З доповіддю «Впровадження RDA і поява BIBFRAME» виступила представниця США, авторка книги «RDA: Strategies for Implementation» (Chicago : American Library Association, 2013) **Магда Ель-Шербіні** (Magda El-Sherbini). Вона працює керівником з опису бібліотечного фонду та доступу до нього бібліотеки Університету Огайо, й відповідно усі тези і висновки її виступу ґрунтувалися на власному досвіді впровадження RDA у бібліотеці університету. Незважаючи на те, що для американських бібліотек характерне скорочення числа каталогізаторів через поширену запозичувальну каталогізацію, у цій книгозбірні, яка розміщена у 15 різних місцях (на окремих факультетах, у кампусах тощо) працює 25 каталогізаторів. Роботу з впровадження RDA вони розпочали ще у 2012 р., тобто одними з найперших.

М. Ель-Шербіні відзначила, що впровадженню нового стандарту передували щотижневі практичні семінари з опису конкретних книг, наприкінці яких навіть складався іспит. Особлива увага приділялася опису іноземних ресурсів, щоб сприяти якнайефективнішому їх пошуку. Іноземні прізвища транслітерувалися відповідно до схеми, ухваленої бібліотекою. Якщо існує різне написання прізвища на мові каталогізації, обирається форма, яка вживається найчастіше, а інші записуються як варіанти. Причому нові правила дають

змогу запису варіантів прізвища різними мовами, у т. ч. арабською, корейською, китайською. Наприклад, прізвище Гамаль Абдель Насер вказується у відповідному полі кількома мовами, у т. ч. арабською та на івриті. Заносяться також альтернативні мовні форми написання географічних назв. Наприклад, назва міста Каїр записана у 451 полі 16-ма різними мовами. Це розкриває нові можливості перед користувачами, адже володіючи арабською, китайською, корейською, японською мовами, вони можуть вести пошук у бібліотечному каталозі не лише за прізвищем автора, а й за предметними рубриками своєю мовою. Так, книга арабською мовою у каталозі університету Огайо має, окрім предметних рубрик англійською мовою, паралельно ще й рубрики арабською, книга японською – рубрики японською, китайська – китайською. Для цього використовуються міжнародні тематичні тезауруси: для іспанської мови – авторитетний файл Національної бібліотеки Іспанії, для японської – вільно доступний авторитетний файл предметних рубрик та імен Національної парламентської бібліотеки Японії, для китайської – Список китайських предметних рубрик Національної центральної бібліотеки Тайваню тощо. Таким чином, у бібліографічних записах китайською, іспанською, японською, арабською мовами відповідно і предметні рубрики надаються цими мовами за названими тезаурусами, а отже, пошук у каталозі університету Огайо можна здійснювати й цими мовами.

М. Ель-Шербіні окреслила й проблеми, які супроводжували процес упровадження нового стандарту. Вона вказала на не зовсім чіткі правила, наприклад, що є «вираженням», а що «втіленням»; на недостатню кількість практичних занять; бібліотекарям не завжди легко зрозуміти суть FRBR, RDA і пов'язаних даних; незрозуміло, чому різними є правила щодо виправлення друкарських помилок для серіальних і монографічних видань і т. д. Новий стандарт зумовив низку позитивних змін: багатомовний предметний доступ, можливість оновлення даних, перетворення точок доступу у пов'язані дані.

Доповідачка згадала й про MARC21 у зв'язку з RDA. MARC – стандарт каталогізації, який використовується лише в бібліотечному середовищі. Він може заважати розділенню елементів і здатності використовувати URI у пов'язаному середовищі. Крім того, MARC використовує одночасно пунктуацію ISBD і підполя MARC, споріднені дані записуються в різних місцях. Загалом MARC не відповідає вебівській моделі формату даних. Природно, що дослідниця розкрила роль, яку може відігравати BIBFRAME – модель даних для бібліографічного опису, котра має прийти на зміну MARC. Фокусуючись на веб-середовищі, принципах і механізмах пов'язаних даних, BIBFRAME покликаний революціонізувати шлях опису, використання та обміну бібліотечними даними.

На завершення М. Ель-Шербіні відзначила, що MARC залишається корисним інструментом, доки не

підготовлено заміни. Корисним залишається і такий інструмент, як MarcEdit. Він забезпечує створення ідентифікаторів для всіх точок доступу для подальшого їх перетворення у пов'язані дані.

Оскільки одним з основних завдань нового стандарту є пов'язування даних, то голова Керівного комітету RDA **Г. Дансайєр** у виступі «RDA і пов'язані відкриті дані на практиці» торкнувся саме цього питання. Він розповів учасникам конференції про способи опису пов'язаних сутностей, про підходи до опису пов'язаних даних загалом.

Директор Бібліографічного інституту Національної бібліотеки Латвії **Аніта Голберга** (Anita Golberga) оприлюднила підготовлену спільно з **М. Крейслере** (Maira Kreisler), **А. Расмане** (Anita Rašmane), **А. Стюрмане** (Aiva Stūrmane) доповідь «Ідентифікація сутностей у колекції пов'язаних даних «Райніс і Аспазія» (RunA)», в якій наочно показала пов'язані дані в дії. Як зазначила доповідачка, метою RunA саме і є розвиток ресурсів пов'язаних даних з включенням якомога більшого числа типів цифрових об'єктів; публікація відповідних бібліографічних, авторитетних та інших метаданих Національної бібліотеки на веб; тестування здатності бібліотечних даних поєднуватися з даними інших інститутів національної пам'яті.

Для пілотного проекту було обрано спадщину лідерів національного пробудження Латвії – поетів Яна Райніса та його дружини Аспазії. Їхнє листування включено до латвійської частини програми ЮНЕСКО «Пам'ять світу». Під час реалізації проекту залучалися світові джерела авторитетних даних, оскільки обсяг бази авторитетних даних Національної бібліотеки Латвії виявився недостатнім, особливо стосовно уніфікованих назв творів. Новий стандарт RDA використовувався у цьому проекті для ідентифікації та пов'язування сутностей. Доповідка виокремила способи ідентифікації сутностей у текстових документах. Потенціал RDA дав змогу у проекті RunA створити мережу зв'язків між сутностями; мати незалежні від мови визначники зв'язків у RDA реєстрі; підтримувати використання інших контрольованих словників і онтологій. Водночас виникли проблеми з визначниками зв'язків латиською мовою, бракувало такого виду зв'язку між сутностями, як «згадується» (is mentioned) тощо.

Виконавці проекту дійшли висновку, що єдиним стандартом даних, який використовується Національною бібліотекою Латвії і елементи / сутності якого ідентифікуються Уніфікованим ідентифікатором ресурсів (URI), є RDA. Цей стандарт надає інструментарій для зміни нинішньої ситуації, коли читач, звернувшись до сайту Бібліотеки, має доступ лише до її даних, а не за системою пов'язаних даних до різних установ культурної спадщини одночасно. RunA якраз є спробою і прикладом використання пов'язаних даних.

Гостя зі Сполучених Штатів, координатор з опису ресурсів Університету Джорджа Вашингтона **Джеккі Ші** (Jackie Shieh) виступила з доповіддю «Програма зведе-

ної каталогізації: звіт цільової групи з URLs у MARC & BIBFRAME». Вона розповіла про стратегічні настанови на 2015–2017 рр. Програми кооперованої каталогізації (Program for Cooperative Cataloging, якою опікується Бібліотека Конгресу. Основним завданням Програми є створення і удосконалення метаданих, котрі відповідають потребам читачів і сприяють ефективному пошуку ресурсів. Як очільниця цільової робочої групи з Уніфікованого ідентифікатора ресурсів (URI) **Д. Ші** зауважила, що каталогізаційна громадськість зосереджена переважно на форматах для пов'язаних даних, особливо BIBFRAME, однак каталожні дані, що створюються існуючими системами, вже можуть працювати як пов'язані дані. При цьому глобальні унікальні ідентифікатори, що даються у формі URI, є головною вимогою ефективного поширення інформації у семантичному веб. Будь-яку точку доступу, пов'язану з авторитетною, можна легко пов'язати з ідентифікатором.

За словами доповідачки, проект РСС втілює в життя стратегічний план оптимізації бібліотечних даних з метою їх використання у веб-середовищі. Надання URI в записях MARC значно полегшить повторне використання даних MARC як пов'язаних даних, і відкриє шлях каталогізаторам для роботи з метаданими інших спільнот, не лише бібліотечних. Саме у співпраці з постійними комітетами РСС цільова група **Д. Ші** розробляє керівні принципи включення ідентифікаторів у бібліографічні та авторитетні записи MARC. Як зауважила дослідниця, в рамках РСС працюють й інші цільові групи: з BIBFRAME, FRBR і Бібліотечної еталонної моделі (LRM), пов'язаних даних та ін.

Заключною на конференції була доповідь бібліотекаря Стенфордського університету (США) **Філіпа Шрьора** (Philip Schreug) «RDA, пов'язані дані та кінець усереднення». Він звернув увагу присутніх на те, що Англо-американські правила каталогізації орієнтувалися на середнє видання, з середніми, а точніше ідеальними бібліографічними характеристиками. При цьому ідеальним форматом виступала книга. Ці правила передбачали, що всі видання матимуть фізичні розміри, стандартну кількість авторів і обов'язково розміщену на титульній сторінці назву. Будь-які відхилення від стандарту мали зазначатися у примітках. **Ф. Шрьор** відзначив, що погляд на середнє як ідеальне стало переважаючим у ХХ ст. Було стандартизовано і автоматизовано виробництво продукції, освітні програми, вступні іспити і т. д. Те ж саме стосувалося і створення бібліографічних описів для стандартних бібліотечних матеріалів.

Але, покликаючись на книгу **Т. Роуза** «Кінець епохи усереднення», у якій автор стверджує, що не існує середнього для складних явищ поведінки чи ширше – для комплексних об'єктів, доповідач зауважив, що комплексні об'єкти чи моделі поведінки складаються з індивідуальних елементів, які дуже різняться. Тому немає і стандартного бібліотечного ресурсу, який би вимагав се-

редніх підходів. Ф. Шрьор висловив переконання, що RDA здатен вирішувати те, що було недоступно раніше.

У жовтні–грудні 2010 р. Стенфордський університет долучився до тестування RDA. Доповідач відзначив, що бібліотекарів надихала ідея пов'язаних даних, переконання, що саме такі дані стануть способом представлення бібліотечних ресурсів в Інтернеті, що вони зможуть інтегруватися з даними про ресурси інших установ, що можна буде використовувати зростаючі масиви інформації на веб. У бібліотеці університету ухвалили методичне рішення створювати авторитетні записи на всіх причетних до підготовки того чи іншого ресурсу, незалежно від їх кількості, яка доходить іноді до 15 і більше осіб. При цьому визначати ролі всіх осіб та колективних авторів для того, щоб коли бібліографічні дані конвертуватимуться з MARC у пов'язані дані, знати, яке відношення кожен з них має до ресурсу.

Доповідач наголосив на такій перевазі RDA, як гнучкість. Хоча пов'язані дані дають змогу пов'язувати будь-які види даних, потрібен контекст, у якому б вони шукалися. AACR2 не міг цього забезпечити. RDA дає змогу об'єднати широкий спектр ресурсів і типів даних. Бібліотека Стенфордського університету також використовує метадані, створені іншими бібліотеками. Так, за її межами здійснюється каталогізація італійських, французьких, англійських, південноамериканських, арабських матеріалів. Акцентуючи увагу на зв'язках, RDA дає змогу створювати пов'язані дані, причому не просто пов'язуючи якісь сутності разом, але і визначати яким чином вони пов'язані між собою. Стандарт має вражаючу кількість розділів (17–37), присвячених зв'язкам. Це зв'язки між твором, вираженням, втіленням та примірником; зв'язки між творами, особами, установами та організаціями, між поняттями.

Насамкінець Ф. Шрьор повідомив, що бібліотека Стенфордського університету у співпраці з бібліотека-

ми Колумбійського, Корнельського, Гарвардського, Принстонського університетів і Бібліотекою Конгресу розпочала реалізацію проекту LD4P (Linked Data for Production), який передбачає перехід до технології пов'язаних даних.

В останній день зібрання, 10 травня, у Ф'єзоле на Віллі Торросса відбулася Робоча зустріч членів EURIG для вирішення внутрішніх організаційних питань, форм та способів продовження роботи над RDA, напрямів розвитку Групи. Було повідомлено, що до EURIG додалися нові установи: Національна бібліотека Угорщини ім. Сечені та Об'єднання теологічних бібліотек Римського Союзу (Unione Romana Biblioteche Ecclesiastiche, URBE).

Головою EURIG на новий термін (2017–2019 рр.) обрано Ханне Хансен (Hanne Hansen) з Данії, заступником голови замість Верени Шафнер (Австрія) – стане Марія Сеппала (Фінляндія), секретарем виконавчого комітету замість Андерса Като (Данія) – Ахава Коен (Ізраїль). Тимчасовим представником у Керівному комітеті RDA залишається Рената Беренс (ФРН). До Редакційного комітету з розвитку RDA від європейських країн ввійшли: Р. Беренс (Німецька національна бібліотека) – голова, А. Като (Данське агентство культури і палаців) – секретар, К. Аліверті (Національна бібліотека Швейцарії), А. Данскін (Британська бібліотека), Х. Хансен (Данська бібліографічна агенція), Х. Крістьянсдоттір (Національна і університетська бібліотека Ісландії), М. Сеппала (Національна бібліотека Фінляндії), К. Штайгер (Віденський університет музики й виконавських мистецтв).

EURIG2018 заплановано провести у Данії.

Надія Стрішенець,

д-р іст. наук,
провідний науковий співробітник НБУВ

Nadiia Strishenets,

doctor of history, leading researcher, Vernadsky National Library of Ukraine

EURIG2017: ANNUAL CONFERENCE AND SEMINAR OF THE EUROPEAN RDA INTEREST GROUP

This is an overview of the reports at the Annual Conference and Seminar of the European RDA Interest Group – EURIG2017 (May 8–10, 2017, Florence and Fiesole, Italy). They were hosted by Casalini Libri and the University of Florence. The author describes such topics covered at the Seminar «RDA in Europe: a Reality and a Challenge» as: RDA governance and strategy; Implementing RDA in Italy and Turkey; Aligning RDA with the Library Reference Model; Translating RDA in Italian and the process of its translating into Hebrew; RDA Toolkit redevelopment. The paper also presents an overview of the EURIG Annual Report and the Report of Europe Region representative.

An overview provides a brief summary of the Conference's «RDA towards Linked Data» presentations. They touched upon such issues: RDA implementation and Bibframe, Linked Data and its example: «Rainis and Aspazija» – project of the National library of Latvia. The author mentions the Report from the Program for Cooperative Cataloging Task Groups on URIs in MARC and Bibframe mapping, workshops in thematic groups from Casalini Libri.

Keywords: cataloguing standards, Resource Description and Access, European libraries.